

Jackson Hole'un ekonomi üzerine etkileri

FERDA BESLİ - BESFIN CEO'SU
ferda.besli@besfin.com

1978 yılından beri yapılan Jackson Hole toplantısı Federal Reserve Bank of Kansas City tarafından her yıl düzenleniyor. Bu yıl 25-27 Ağustos tarihleri arasında Oklahoma City'de yapıldı. Toplantının ajandası "Reassessing Constraints on The Economy and Policy" idi. Bu yılki toplantıda University of Maryland ve University of Texas'da görevli bilim insanı Prof. Şebnem Kalemli ve Prof. Ayşegül Şahin de katılımcılar arasındaydı, gurur duyduk. 25 Ağustos akşamı yemek ile başlayan toplantıda 26 Ağustos sabahı herkesin gözü kulağı Fed Başkanı Jerome Powell üzerindeydi. Powell'in konuşmasında öne çıkanlar,

1-Enflasyon ile mücadelede faiz artışı kaçınılmaz olup faizler artmaya devam edecek.

2-Faiz artışı ekonomik yavaşlamaya ve işgücü piyasasının zayıflamasına neden olacak.

3-Yavaşlama ve işgücü piyasasındaki negatif gelişmeler hem hane halkına hem de iş dünyasına acı verecektir. Bu önlemler enflasyonu düşürmenin maliyetidir.

4-Para politikalarında gevşeme ve faiz oranlarında indirim yakın bir zamanda gerçekleşmeyecektir. Konuşmasında 44 kez enflasyon kelimesini kullanan ve konuşma metnini beş sayfa ile sınırlı tutan Powell mesajının net ve direkt olduğunu da söyleyerek kararlılığını göstermiş oldu. Piyasalar Powell'in mesajını "sahinçe" buldu ve tüm endeksler geriledi. USD başta EUR olmak üzere Japon Yeni ve Pound karşısında değer kazandı. İlk Fed toplantısı 20-21 Eylül'de yapılacak. Herkesin merakı faizler, 50 mi yoksa 75 baz puan mı artacak üzerine. Fed faiz artışı için açıklanacak iki dataya göre karar verecektir görüşündeyim. Birincisi tarım dışı istihdam verisi nasıl gelecek? Piyasa 300.000 bekliyor. İkincisi, haziranda %9,1'den temmuzda %8,5'a inen enflasyonun ağustos gerçekleşmesine bakacaktır. Düşen enerji fiyatlarıyla ağustosta da azalan bir enflasyon görme olanağımız var. Ben 50 baz puan diyorum. Bu arada 8 Eylül'de de ECB'nin toplantısı var. ECB üzerinde güçlü bir faiz artışı için baskı var 75 baz puan artış olabilir. İlk faiz artışı 50 baz puandı. Toplantıda başta IMF Direktörü Mrs. Gita Gopthanth olmak üzere ağırlıklı olarak katılımcılar enflasyon ile mücadelede etkin olunmasını gündeme getirdiler. Tabii ki enflasyon ile mücadelede en direkt araç faiz artışıdır ve ekonomik yavaşlama kaçınılmazdır. Gelişmiş ülke ekonomilerinin PMI rakamları 50 civarındadır. EU 49,7 ve ABD 51,3 olup bu rakamlar yavaşlamanın öncülüğü göstermektedir. Jackson Hole ekonomik toplantısının ekonomimiz üzerine etkileri:

1-Bir yıl içinde USD borçlanma baz oranı %4'e uzun zamandır negatif faiz olan EUR'da %1,5 civarına çıkacak olup yurt dışı ve yurt içi FX borçlanma maliyetleri artacaktır.

2-Faizlerde artışın global büyümeye negatif etkisi olacaktır. IMF'in 2022 büyüme tahmini %3,2 bu geçen yılın yarısı. Ağustos 2022 Fiel Kesim Güven Endeksi ülkemizde %1,6 azalarak 102,1 sınırına gerilemiştir. **HSB** tarafından hazırlanan **PMI endeksi** de temmuzda 46,9'dur. Sonuç işleri yavaşlayacak önlem almak lazım.

3-Güçlü USD, EU ve UK ihracat pazarlarımızı USD bazında negatif etkileyecek.

EĞİTİM

İSOV bursu için başvurular 1 Eylül'de başlıyor

İSTANBUL Sanayi Odası Vakfı (İSOV), 1 Eylül'den itibaren bursiyer adaylarının başvurusunu almaya başlayacak. İSOV'dan yapılan açıklamaya göre Vakıf, eğitimi sürdürmek için maddi desteğe ihtiyaç duyan başarılı üniversite öğrencilerine 1994 yılından bu yana kesintisiz burs desteği sağlıyor. Bu çerçevede bu sene 1 Eylül'de başlayacak süreçte, İSOV bursiyeri olmak

isteyen adaylar, www.isov.org.tr ve mobil uygulama olan İSOV burs mobil üzerinden başvurabilecek. Karşılıksız burs özelliği taşıyan İSOV bursu için başvuru süresi 30 Eylül'e kadar devam edecek. Verilen bilgiye göre, İSOV

bursundan faydalanmak isteyen aday öğrencilerin TC vatandaşı olması, öğrenimini tamamlayabilmek için maddi desteğe ihtiyaç duyuyor olması ve belirlenen kriterler çerçevesinde akademik ve sosyal yetkinlik açılarından başarılı olması gerekiyor. Bursiyer aday öğrencilerin, İstanbul, Tekirdağ ve Kocaeli illerinde yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinin mühendislik fakültelerinde yüzde 100 ÖSYM burslu olarak tam zamanlı öğrenci statüsünde kayıtlı olması gerekiyor. Gelen başvurular arasında "Burs Genel Şartları" çerçevesinde asil ve yedek bursiyer adayları belirlendikten sonra, Burs Komisyon üyeleri ile birebir gerçekleşecek mülakatı başarılı tamamlayan adaylar bursiyer olarak kabul edilecek. **(Haber Merkezi)**

Enerji krizi iSO'da masaya yatırıldı

ATLANTİKÇİ POLİTİKALAR AVRUPA'YI ÜŞÜTECEK

Yöneticiler basiretsiz

AVRUPA'nın enerji krizi kış yaklaşıkça büyüyor. Basiretsiz politikacılar halka yalan söylüyor. Açığı LNG ile kapatmak yada hidrojen, biyometan üretmek, yeşil devrim yapmak... Hepsi hayal... Enerji uzmanları, krizi Avrupa'nın yaşadığını ancak kazancı ABD'nin aldığını vurguluyor: "ABD şu anda LNG'yi yok satıyor. Dünyada dolaşan 700 tanker var ve hepsi dolmuş durumda. Almanya, Kuzey Akım 2'de Gazprom'a usulen lisanslamayı yapsa gaz fiyatları dörtte bir fiyata düşecek. Ama bu basireti gösteremiyor." » RECEP ERÇİN'in haberi 6'da

Basiretsiz politikacılar AB'yi enerji krizine soktu

Enerji uzmanları ISO Meclisi'nde küresel enerji krizini ele aldı. Rusya'nın hakim konumuna işaret eden uzmanlar, Türkiye'nin de bu kış kesintiler yaşayabileceği uyarısı yaptı. Ortak görüş ise Avrupa'nın yaşadığı krizin basiretsiz politikacılardan kaynaklandığı yönünde

İSTANBUL **Sanayi Odası** (ISO) enerji krizi tartışıldı. Global Resources Partners & The Bosphorus Energy Club Başkanı Mehmet Öğütçü, Akdeniz Ülkeleri Enerji Şirketleri Birliği OEM Petrol ve Gaz Direktörü Doç. Dr. Sohbet Karbuz, Facts Global Energy Direktörü Cüneyt Kazakoğlu, Enerji Danışmanı ve BOTAŞ Gaz Alımı Dairesi'nin eski Başkanı Ali Arif Aktürk'ün konuk olarak katıldığı meclis toplantısında enerjide arz güvenliğinin birinci öncelik olduğunu ve bunun bir milli güvenlik meselesi olarak görülmesi gerektiği mesajı verildi.

AVRUPA'NIN HESAPSIZ İŞLERİ

Dr. Sohbet Karbuz yaptığı konuşmada şu mesajları verdi: "Avrupa'daki enerji krizinin nedeni varlık içinde yokluk çekmek. Batı bloku ile Rusya arasında jeopolitik çekişmenin sonucu. Avrupalı politika yapımcıların beceriksizliği de bunu getirdi. Vaziyet iyi gözüküyor. Bugünkü fiyatlar ucuz dahi olabilir. 155 milyar metreküp gaz alıyordu Avrupa, Rusya'dan. 2027'de tamamen azaltacağım ve Rusya'ya olan bağımlılığımı kaldıracam" dedi. Ama 50 milyar metreküp LNG alacak! Bunlarda hesap kitap yok. 50 milyar metreküp 500 LNG kargosu demek. Bir de spot olarak yapacaksınız. Ortada öyle bir LNG kargosu yok. Avrupa'ya kargolar geliyor ama Çin'deki kapanmalar kaynaklı geliyor. Çin şu anda kapanmış olmasaydı, bırakan 20211 daha önceki talebi olmuş olsa... Avrupa 2-5 senede hidrojen, biyometan üreteceğiz" diyor. Bunlar olacak şeyler değil. Arz artırmaya çalışıyor için talebi kısmak gerekiyor."

YEŞİL SÖMÜRÜYE MI GEÇİYORUZ?

Karbon nötr politikalara da değinen Sohbet Karbuz, şunları söyledi: "Net sıfır maliyetini kimse konuşmuyor. Excel üzerinde Avrupa

banları yapıyor. McKinsey yıllık on trilyon dolar gerekiyor, diyor. Dünya milli hasılasının yüzde 10'una denk gelir. Afrika'daki adamlara diyeceksiniz ki 'petrol, gaz kaynaklarını kullanma hidrojen kullan!' Biz acaba fosil sömürüden yeşil sömürüye mi geçiyoruz? Bence geçiyoruz. Avrupa diyor ki; offshore rüzgarda Avrupa'nın dünya liderliğine soyunması için her şeyi yapacağız. Afrika'daki bir milyar insanın ihtiyacını karşılamak filan bunlar fasa fiso."

Türkiye'nin neden kömürden hidrojen üretmediğine ilişkin bir soruyu yanıtlayan Karbuz, "Teknoloji geliştirelim. Üniversitelerimiz var. Bugüne kadar geliştiremediyse kapatalım bunları!" dedi. Sınırdaki karbon vergisinin Avrupa **sanayisini** korumak için getirildiğine dikkat çeken Karbuz, "Türkiye de Avrupa'ya mal satmak istiyorsa oyunu kuralına göre oynayacak. İki RES bir GES bir hidrojen prototipi kuracak! Enerji yoğun sektörler Avrupa'da olacak ama ithal etmeye devam edecekler, biz de tedarikte en yakın coğrafyayız," mesajı verdi.

50 KARGOLUK BOŞLUK VAR

Enerji Danışmanı Ali Arif Aktürk'ün verdiği mesajlar da şöyle oldu: "Konutlarda sübvansiyon yapıyor. Mart ayına kadar **sanayide** de yapıyor. BOTAŞ korkuncu zararlar ediyor. Avrupa'da da zarar var ama Türkiye'deki korkuncu boyutlarda: 40 milyar lira EUAS, 200 milyar lira BOTAŞ zarar bekliyorum. Türkiye'nin minimum 50 kargo spot gaz alma zorunluluğu var. Ne Rus ne Azerbaycan ne de İran gazıyla bunu sağlayamazsınız. LNG kapanının elinde kalıyor. 50 kargoluk boşluğu teknik anlamda da doldurmak çok kolay bir mesele değil. Kesinti olma ihtimali: Yumuşak karmımız İran. Herkes politik nedene bağlı ama esas neden talep artışıdır. İran kış döneminde Türkiye'nin iki katı tüketim yapar. Tüketim yerleri Tebriz ve Tahran olduğu için gaz

aşısından yukan çıkamaz. Onun için de Türkiye'nin gazını keser."

BOTAŞ FINANSMAN SORUNU YAŞAR MI?

"BOTAŞ'ın gaz hattını TANAP'a ekledik. Ama Türkiye'nin doğusunda Kayseri-Adana hattı var. Güneydoğu'ya başka hat yok. LNG'yi de saat gibi çalıştırmadık. Dörtüydü LNG'lerin gidip gelmesi lazım ki çalışsın. BOTAŞ buna rağmen bu kadar sübvansiyona rağmen temerrüde dilerse gaz kesilebilir. Seçim mahallindeyiz. Finansman bulabiliriz tamam. Bunlar olmazsa gerekli tedbirler alıyoruz mu? Yer altı depolu bir miktar tedbir. Ama depoların dolu olması bile sistemin dengesi açısından yönetilemez. Siz depoluyorsunuz ama depo dolu olsa bile depo seviyesi düşüğe üretim de düşer. Bir de o gaz taşıma sorunu var. Esas soru; BOTAŞ'ın finansman sorunu yönetilebilecek mi?"

KRİZİN KAZANANI ABD

"Avrupa'yı basiretsiz yöneticiler bu hale getirdi. Çevreciler de bastırıyor. Bir kesim de 'Rusya ile anlaşalım' diyor. Almanya Kuzey Akım 2'de Gazprom'a usulen lisanslamayı yapışta ve açacağım dese gaz fiyatları dörtte bir fiyatta düşecek. Ama bu basireti göstermiyor. Çünkü Atlantik ötesinden bir işten kazanç sağlayan var. ABD şu an LNG'yi çok satıyor. Dünyada doların 700 tanker var ve hepsi dolmuş durumda. Bu kış hepimiz için zor bir kış. Almanya'da gece 22 ile sabah 6 arası vitrin ışıkları söndürülmüş durumda. Avrupa 'Oda sıcaklığını düşürün,' derken biz de hiçbir şey yapmaması da çok garip. Kamu kurumlarında bile tasarruf yok. İspanya güven-deniyor ama aslında Rusya'ya bağımlı. Arkitekt gemilerle LNG İspanya'ya gelir orada değişim olur. Onlar da Rus LNG'sidir. Bu oran yüzde 25."

DİZEL İÇİN BASTIRIN!

"Ben siz **sanayicileri** yerinde olsam Maliye'nin kapsama girelim; 3.5lik dizelin, sülfürü yüksek dizelin vergi ve ÖTV'lerinin gaz seviyesine getirilmesini isterim ki kesinti sıkıntılarında ikinci yakıt olarak kullanılabilir. Kirlidir vs. ama Avrupa kömür kullanıyor! Yüzde 30 tenzilatlı ürün geliyor Rusya'dan; dizel olsun, diğerleri olsun. Arz güvenliğinde dizeli de **sanayinin** özellikle tartışması gerektiğini söylüyorum. Güneş enerji yatırımları ile ilgili düzenleme **sanayide** açısından doğru; 3-5 tesis sorun olmasa da onlarca tesiste hem dağıtım hem iletimin yönetilmesi oldukça zorlaşıyor."

EYLÜLDE ZAM BEKLENİYOR

"Ruslar'ın dediği gibi gaz fiyatları 4 bin dolara çıkacak. BOTAŞ'a kaynak bulabilirsek seçimlere kadar siyasi irade fiyat artışıyla yanıştırmayacak. Kesinti ise maalesef olacak. Günlük tüketim 320 milyon metreküpü geçecek vana kısılmaydı. İstanbul'un günlük tüketimi 53-54 milyon metreküp. Karadeniz'in kapasitesi 10 milyon metreküp. On kayıdan deli gibi gaz aksa bile yetmez. **Sanayide** fiyatları artıracaklardır. Eylül başında dönem olmamasına rağmen elektrik fiyatında da artış bekliyorum."

Rusya'ya yaptırımlarla dengeyi sağlayamazsınız

CÜNEYT Kazakoğlu da, "Rusya'ya yaptırım uygulayarak dünyadaki dengeyi sağlamamız mümkün değil." tespitini yaparak şunları aktardı: "Petrol fiyatlarında üçüncü ve dördüncü çeyrekten itibaren biraz düşüş olacak. Avrupa'da ve ABD'de ikinci aktivitede düşüşler görüyoruz. Çin'de de yavaşlama var. Doğal gaz Avrupa petrole ikame ediyor. Doğal gazla çalışan tesisleri petrole çeviriyor. Rafineriler para baskıyor. Dizel ihracatçısı Çin, 'İhraç etmeyeceğiz' diyor. En büyük diğer üretici olan Rusya'dan da 'almayacağım' diyoruz. Bu son iki yılın hikayesi vasat politikacılar ve öngörüsüz enerji politikaları yüzünden. Dizel fiyatlarının yüksek kalacağını düşünmüyoruz. 2023'ün ilk çeyreğinde de bin doların üzerinde kalır. Ekonomiler yavaşlayacak, talep düşecek. Yine bir keşmekeş söz konusu."

'Dünya AB ve ABD'den ibaret değil'

GLOBAL Resources Partners & The Bosphorus Energy Club Başkanı Mehmet Öğütçü dünyadaki enerji jeopolitiğini anlatırken, "Dünya AB ve ABD'den ibaret değil. Diğer dinamik ülkeler dünya enerjisini etkiliyor. Dünya enerji sistemi oturmayacak. Kaotik bir dünya içinde yaşamaya devam edeceğiz." ifadelerini kullandı. Kuzey Akım 2'nin vanası açılmayacaksa eğer yeni bir enerji arz güvenliği durumu yaşandığını belirten Öğütçü, şunları söyledi: "Fosilden yeşile geçiş devrimsel olmayacak evrimsel olacak. Para yenilenebilirle akyor. Folise akan az. Böyle olunca açık ortaya çıkacak. Avrupa'nun enerji karşısında doğal gazın payı yüzde 25. Bunun yüzde 40'ı Rusya'dan geliyor.

Ama orada da Bulgaristan, Estonya yüzde 100 bağımlı. Bölgesel olarak farklı karışım ve farklı menfaatler var. Almanya'nın önümüzdeki kış yaşayacağı koşulları hafifletmek için enerji terminali yok bugün başlasa en az bir yıl. İspanya'da 6 tane var. Bütün zorluklar aşılsa bile 9 ay sürer Avrupa içinde bir hat kurmak."

RUSYA KAZANÇLI ÇIKTI

"İlave LNG alım kapasiteniz yok. Tedarikçiler de Çin ve Hindistan'a sağlıyor. Onlar için anlaşma yapıp ilave üretim lazım ama Avrupa'nın da 2024'e kadar ihtiyacı lazım." tespitlerini yapan Öğütçü, "Rusya bumerang etkisiyle bundan kazançlı çıktı. Çin'e günde 2 milyon varil yol-

uyor. Çin'in en büyük tedarikçisi oldu. Hindistan'a yaptığı satış 50 kat artırdı. Dünya ABD ve ABD'den ibaret değildir. Dünyanın farklı bir gündemi var. Enerjideki kriz bizim için milli güvenlik sorunu.

Bize nükleer teknoloji vermediler. Biri bizim beceriksizliğimiz. İkincisi sorumsuz açıklamalar yüzünden Batı'nın çekinmesi. Rusya'dan başkası vermedi. Fiyatı çok yüksek ama bizim nükleere ihtiyacımız var. Ama nasıl nükleer? Dünyada 20-25 milyar dolarlık değil. Küçük ve orta ölçekli reaktörler yapıyor. Küreselleşme kulvar değiştiriyor. Batı daha tutucu olmaya başladı. Ekonomik milliyetçilik arttı. Yeşil mutabakat da onun bir parçası." ifadelerini kullandı.